

KRZYSZTOF KASPRZAK¹, JOANNA KOSTECKA²

¹ Katedra Turystyki Wiejskiej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, e-mail: kasprzakjk@poczta.onet.pl

² Katedra Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej, Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rzeszowskiego, e-mail: jkosteck@univ.rzeszow.pl

„POLISH JOURNAL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT” – 20 LAT PROMOWANIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W artykule zrelacjonowano historię powstania i działania czasopisma pod obecną nazwą „Polish Journal for Sustainable Development”. Podkreślono jego znaczenie w upowszechnianiu koncepcji zrównoważonego rozwoju. Dwadzieścia lat wydawania czasopisma naukowego jest okresem na tyle długim, że możliwe są już pewne podsumowania i refleksje. Informacje zawarte w artykule obejmują okres ponad 20 lat wydawania czasopisma w latach 1997-2018. Celem opracowania było nie tylko pokazanie trudu i sukcesu wszystkich autorów, redakcji, rady naukowej i wydawnictwa ale także wykorzystanie okazji do pozostawienia w pamięci kolejnych czytelników pojęcia zrównoważony rozwój, czyli koncepcji nadal dającej szanse na budowanie dobrostanu Homo sapiens w rzeczywistości XXI wieku.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, czasopismo naukowe, Zeszyty Naukowe Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej w Rzeszowie i Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego Oddział w Rzeszowie, Polish Journal for Sustainable Development

I. WSTĘP

Edukacja ekologiczna i nadbudowywana na nią edukacja dla zrównoważonego rozwoju są pilną potrzebą rzeczywistości XXI wieku. Zaniepokojenie obecną sytuacją wyrażają wielokrotnie różne grupy profesjonalistów [Rockström i in. 2009, Ojciec Święty Franciszek 2015, Zalasiewicz i in. 2016, Skubała i in. 2018]. Wzywają ludzkość do ograniczenia destrukcji środowiska i zmiany w sposobie zarządzania Ziemią i istniejącym na niej życiem. W swoich opracowaniach pokazują zniszczenia Ziemi wskutek zanikania warstwy ozonowej, kurczenia się zasobów wody słodkiej, eliminacji organizmów morskich, rozszerzania się martwych stref w oceanach, wylesiania, destrukcji bioróżnorodności, zmiany klimatu i nieustannego wzrostu liczby ludności, których zasoby są niesprawiedliwie organizowane, prowadzone i wykorzystywane.

Społeczno- ekologiczno- ekonomiczne podstawy nowego spojrzenia na przyszłość *Homo sapiens* na Ziemi pokazuje koncepcja zrównoważonego rozwoju. Wydaje się dawać strategicznie uzasadnioną szansę na przetrwanie człowieka na Planecie.

Dwadzieścia lat wydawania czasopisma naukowego jest okresem na tyle długim, że możliwe są już pewne podsumowania i refleksje. Informacje zawarte w artykule obejmują okres ponad 20 lat wydawania czasopisma w latach 1997-2018.

Celem opracowania jest więc nie tylko pokazanie historii powstania czasopisma, tematyki publikowanych artykułów, twórczego trudu i sukcesu wszystkich autorów, redakcji, rady naukowej i wydawnictwa, ale także pozostawienie w pamięci kolejnych czytelników pojęcia zrównoważony rozwój, które przebiega się przez wiele kolejnych lat z treści wydrukowanych artykułów.

II. HISTORIA POWSTANIA CZASOPISMA

Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie

Prekursorem obecnego czasopisma *Polish Journal for Sustainable Development* (ISSN 2450-3746/e-ISSN 2451-2672) (dawnych *Zeszytów Naukowych Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej z siedzibą w Rzeszowie i Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego Oddział w Rzeszowie* (Zesz. Nauk. PTIE i PTG Oddz. w Rzeszowie, ISSN 1642-3828) były *Prace Rolnicze i Leśne. Seria: Przyrodnicze Podstawy Produkcji Rolniczej* wydawane w latach 1992-1996 przez Wydział Nauk Rolniczych i Leśnych Towarzystwa Naukowego w Rzeszowie (ISSN 903426). Ogółem ukazały się tylko trzy zeszyty *Prac...* (1992 r., nr 1, 184 str.; 1995 r., nr 2, 106 str.; 1996 r., nr 3, 74 str.; nakład każdego numeru: 300 egz.).

Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie, najważniejsza instytucja badawcza i wydawnicza w Małopolsce Środkowej, zostało założone w 1935 r. jako Towarzystwo Regionalne Ziemi Rzeszowskiej, jego współzałożycielem był Julian Antoni Łukaszkiwicz².

W 1944 r. zostało przekształcone w Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki, w 1967 r. w Rzeszowskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i w 1975 r. w Towarzystwo Naukowe. Powstało ono w celu rozwijania i popierania badań naukowych w różnych dziedzinach wiedzy, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki regionalnej. Przez wiele lat skupiało przedstawicieli różnych towarzystw i uczelni w Rzeszowie, zajmujących się pracą naukową i kulturalną.

Pierwszy numer *Prac ...*, ze wstępem doc. dr hab. Zdzisława Przybylskiego, ukazał się pod redakcją naukową doc. dr hab. Marka Zina, dr Joanny Kosteckiej, dr inż. Marii Surdel i mgr inż. Tomasza Cebulaka. Redaktorem naukowym pozostałych dwóch numerów, ze wstępami doc. dr hab. Marii Drobowej kierującej Zakładem Przyrodniczych Podstaw Produkcji Rolniczej, była dr Joanna Kostecka. Zakład Przyrodniczych Podstaw Produkcji Rolniczej był jednostką multidyscyplinarną, prowadzącą badania w szeroko pojętym zakresie chemii i biochemii, systematyki i ochrony przyrody oraz ekologii. Ogółem na łamach tego czasopisma opublikowano 42 prace (nr 1: 17, nr 2: 15, nr 3: 10) 34 autorów.

W kolejnych zeszytach *Prac ...* przedstawiono wyniki różnych badań na temat wpływu degradacji środowiska przyrodniczego na wielkość produkcji rolniczej. Zwrócono także uwagę na braki w edukacji zawodowej rolników, co skutkowało negatywnym

² Julian Antoni Łukaszkiwicz (1857-1937), ksiądz rzymsko-katolicki, pisarz, publicysta, działacz polityczny i społeczny; był m.in. współzałożycielem działającego przy Towarzystwie Regionalnym Ziemi Rzeszowskiej pierwszego w Rzeszowie muzeum miejskiego, do którego przekazał swoją bogatą bibliotekę

oddziaływaniem działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze. Jeden z zeszytów *Prac ...* (nr 2) przygotowany został we współpracy z Politechniką Rzeszowską i Instytutem Ochrony Roślin - Terenowa Stacja Doświadczalna w Rzeszowie. Współpraca wskazywała na stale powiększający się obszar zainteresowań nauk rolniczych, obejmujących zagadnienia dotyczące pojedynczych cząsteczek, poprzez komórki, organizmy roślin i zwierząt, aż do kwestii podstawowych takich jak współistnienie organizmów żywych w środowisku przyrodniczym i jego ochrona.

Południowo-Wschodni Oddział Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej

W 1996 r. prof. dr hab. inż. Jan Siuta, dr Adam Partyka, mgr inż. Jerzy Szeremeta, inż. Mieczysław Kołodziej i mgr inż. Jacek Szczygieł założyli w Rzeszowie Południowo-Wschodni Oddział Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej. Przez pierwsze dwie kadencje (1996-2000 i 2000-2004) Oddziałowi przewodniczył dr Adam Partyka, a sekretarzem była dr Joanna Kostecka. W 2004 r. zmieniły się władze Oddziału. Przewodniczącą została prof. dr hab. Joanna Kostecka, pełniącą tę funkcję do dnia dzisiejszego; sekretarzem były kolejno dr inż. Ewa Stompor-Chrzan (2004-2008 i 2008-2012) oraz dr inż. Justyna Koc-Jurczyk (2012-2016, 2016 do dziś). W chwili obecnej Oddział liczy 31 członków, pracowników naukowych Uniwersytetu Rzeszowskiego i Politechniki Rzeszowskiej, a także nauczycieli z Podkarpacia.

Podstawowymi celami Oddziału Towarzystwa w Rzeszowie są badania nad stanem zasobów środowiska, ich ochroną i rekultywacją oraz innowacyjnymi technikami i technologiami stosowanymi w ochronie środowiska i promującymi zrównoważony rozwój, kształtowanie środowiska w myśl zrównoważonego rozwoju oraz edukacja społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem ochrony różnorodności biologicznej. Poza tym jego członkowie zajmują się promocją wiedzy inżynierskiej oraz pomaganiem młodym pracownikom naukowym w zdobywaniu doświadczenia w prezentacji i dyskusji wyników swoich badań. Oddział prowadzi także działalność wydawniczą; w latach 1997-2014 roku wydawał jako rocznik *Zeszyty Naukowe Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej z siedzibą w Rzeszowie i Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego Oddział w Rzeszowie (Zesz. Nauk. PTIE i PTG Oddz. w Rzeszowie, ISSN 1642-3828)*. Czasopismo powstało dzięki działalności badawczej członków obu Towarzystw oraz współpracy z ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą.

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Biologiczno-Rolniczy

W 2015 r. rozwijając promocję prośrodowiskowego modelu zarządzania zasobami przyrody zmieniono nazwę czasopisma *Zeszyty Naukowe Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej z siedzibą w Rzeszowie i Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego Oddział w Rzeszowie* na *Polish Journal for Sustainable Development* (Polish Journ. Sust. Development, ISSN 2450-3746, DOI: 10.15584/pjsd.). Zespół specjalistyczny do oceny czasopism naukowych dla potrzeb przyszłej oceny parametrycznej i sporządzenia wykazu wybranych czasopism naukowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego – uwzględniając wniosek prof. dr hab. Joanny Kosteckiej, redaktora *Polish Journal for Sustainable Development*³ – wyraził pozytywną

³ Pismo Departamentu Nauki Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9.06.2016 r. (znak: DN.SJN.5040.218.2016) skierowane do prof. dr hab. Joanny Kosteckiej z Katedry

opinię w sprawie zmiany nazwy czasopisma, podtrzymując także wcześniejszą decyzję o przyznanych czasopismu punktach⁴; w systemie oceny parametrycznej wynosi ona 6. Z chwilą zmiany nazwy czasopisma jego wydawcą został Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Biologiczno-Rolniczy, Katedra Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej. Czasopismo prezentuje badania o nachyleniu środowiskowym, interpretując ich znaczenie dla edukacji społeczeństwa w powiązaniu z pozostałymi płaszczyznami zrównoważonego rozwoju, zapisanego jako obowiązujący kierunek działania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁵.

Redakcja czasopisma związana jest z Katedrą Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej. Redaktorem czasopisma jest prof. dr hab. Joanna Kostecka, a sekretarzem dr Grzegorz Pączka. W skład Rady Programowej, której przewodniczył prof. dr hab. Jan Siuta wchodzi 14 osób, reprezentujących cztery uczelnie krajowe (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie oraz 8 uniwersytetów zagranicznych (Zlin, Czechy; Preston, Wielka Brytania; Porto, Portugalia; Jelgava, Łotwa; Drohobycz i Dubliny, Ukraina; Hedmark, Norwegia; Saragossa, Hiszpania).

III. ROZWÓJ, ROLA I ZNACZENIE CZASOPISMA

W latach 1997-2018 ukazały się 23 zeszyty czasopisma⁶, na łamach którego na 2906 stronach⁷ opublikowano 585 artykułów naukowych (w tym 6 artykułów opisujących prowadzone działania praktyczne). W powstaniu zeszytów uczestniczyło 546 autorów.

Prace publikowane na łamach czasopisma są bardzo różnorodne, tak jak różnorodne są zainteresowania autorów, członków Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej z siedzibą w Rzeszowie, Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego Oddział w Rzeszowie oraz pracowników uczelni rzeszowskich, zwłaszcza Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Chociaż rozkład artykułów jest pozornie szeroki, to jednak razem dotyczą one pośrednio lub bezpośrednio problematyki środowiskowej, wpisując się w budowanie podstaw rozwoju zrównoważonego.

Wiele uwagi poświęcono zagadnieniom ochrony gleb, ochrony, monitorowania, degradacji i rekultywacji gleby w kontekście oddziaływania różnych antropopresji z uwzględnieniem aspektów unieszkodliwiania i dogłębowego stosowania odpadów. Łamy czasopisma udostępnione były także dla publikacji prac i komunikatów naukowych

Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego (dostępne na stronie <http://www2.univ.rzeszow.pl/wbr/zeszyty/>)

⁴ Stosowną informację można znaleźć w dokumencie: Wykaz czasopism naukowych zawierający historię czasopisma z publikowanych wykazów za lata 2013-2016, z dnia 26 stycznia 2017 pod pozycją **1861**. Informacja jest dostępna pod adresem: http://www.eng.nauka.gov.pl/g2/original/2017_01/fe2250172136f15056f2b49c9bbde974.pdf

⁵ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483), art. 5: *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*

⁶ W kolejnych latach ukazały się nr: 1/1997, 2/1999, 3/2003, 4/2003, 5/2004, 6/2005, 7/2006, 8/2006, 9/2007, 10/2008, 11/2009, 12/2010, 13/2010, 14/2011, 15/2012, 16/2013, 17/2014, 18/2014, 19/2015, 20/2016, 21 (1)/2017, 21 (2)/2017, 22 (1)/2018

⁷ Liczba stron: średnia – 126, maksymalna – 260 (zeszyt nr 8/2006) i 216 (zeszyt nr 11/2009), minimalna – 76 (zeszyt nr 4/2003)

prezentowanych podczas cyklicznej konferencji naukowej „Przyczyny i skutki degradacji środowiska glebowego” organizowanej przez panią prof. dr hab. Janinę Kaniuczak i Katedrę Gleboznawstwa, Chemii Środowiska i Hydrologii Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego:

- 1) III Międzynarodowa Konferencja Naukowa (18-20 września 2006 r., Bystre koło Baligrodu, Bieszczady) – zeszyt nr 8/2006 (120 komunikatów, 260 str.); współpraca m.in. z Katedrą Biologicznych Podstaw Produkcji Rolniczej i Edukacji Środowiskowej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Katedrą Chemii Nieorganicznej i Analitycznej Politechniki Rzeszowskiej, Komitetem Gleboznawstwa i Chemii Rolnej PAN, Polskim Towarzystwem Gleboznawczym Lwowskim Narodowym Uniwersytetem Rolniczym w Dublanach,
- 2) IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa z udziałem gości zagranicznych „Przyczyny i skutki degradacji środowiska glebowego” (21-22.09.2010r., Czarna koło Ustrzyk Dolnych, Bieszczady) – zeszyt 13/2010 (68 prac, 174 str.); współpraca m.in. z Komitetem Gleboznawstwa i Chemii Rolnej PAN, Polskim Towarzystwem Gleboznawczym, z Katedrą Biologicznych Podstaw Produkcji Rolniczej i Edukacji Środowiskowej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Katedrą Chemii Nieorganicznej i Analitycznej Politechniki Rzeszowskiej, Ukraińskim Towarzystwem Gleboznawstwa i Chemii Rolnej, Katedrą Gleboznawstwa i Geografii Gleb Narodowego Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki, Ukraińską Akademią Nauk Rolniczych, Narodową Akademią Nauk Ukrainy, Instytutem Rolnictwa i Hodowli Zwierząt Lwów-Obroszyno, Instytutem Chemii Organicznej i Chemii Węgla im. Ł.Ł. Litwinienki Oddział Paliw Kopalnych we Lwowie, Wydziałem Agronomii Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Rolniczego w Dublanach, Wydziałem Biologicznym Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Drohobyczu.

W zakresie prezentowania problematyki ochrony gleb odwoływano się do ogłoszonej w 2006 r. Strategii Ochrony Gleb oraz projektu Europejskiej Dyrektywy Glebowej (zeszyt nr 18/2014). Ochrona gleb stanowiła nowość w politykach środowiskowych Unii Europejskiej. Pierwszą próbę prawnej ochrony gleb podjęła Rada Europy przyjmując w 1972 r. rezolucję nr 19 Komitetu Ministrów. W 1981 r. kolejny niewiążący dokument w tej sprawie przyjęty został przez Organizację Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (*Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO*). Strategia Ochrony Gleb, której celem miała być ochrona i zrównoważone użytkowanie gleb uznała ich stan za poważny problem wszystkich państw Unii Europejskiej. Natomiast w przypadku Europejskiej Dyrektywy Glebowej szerokie dyskusje i wnoszone do projektu dyrektywy poprawki nie doprowadziły do osiągnięcia w Radzie Europy konsensusu w sprawie jej przyjęcia. W rezultacie w 2014 r. projekt ten został wycofany jako wniosek zdezaktualizowany.

Członkowie Południowo-Wschodniego Oddziału Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej z siedzibą w Rzeszowie oraz Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, Oddział w Rzeszowie, na łamach swojego czasopisma (zeszyt nr 9/2007) jednoznacznie zadeklarowali chęć uczestniczenia w rozwijaniu edukacji dla rozwoju zrównoważonego. Dotyczy ona stałego podejmowania przez każdego mieszkańca Ziemi starań dla ocalenia naszej planety dla przyszłych pokoleń. Miała jej służyć także ogłoszona w 2005 r. przez Dyrektora Generalnego UNESCO Koichiro Matsuurę Dekada Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju (*Decade of Education for Sustainable Development*), zakładająca zapewnienie każdemu możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności zgodnie

z jego indywidualnymi zdolnościami i potrzebami. Podstawą tak rozumianej edukacji miało być równoważenie sfery ekonomicznej, społecznej i ekologicznej [Kuzior 2014].

Obecnie za najważniejsze działania uważa się: przeciwdziałanie ubóstwu, zapewnienie równości płci, ochronę zasobów naturalnych, promocję zdrowia, prośrodowiskowe przemiany terenów wiejskich, prawa człowieka, zapewnienie pokoju, międzynarodową współpracę gospodarczą, zachowanie różnorodności językowej i kulturowej i ogólny dostęp do technologii informacyjnych. Wszystkie te cele, realizując aspekty społeczne, ekonomiczne i środowiskowe, są nierozdzielnie ze sobą związane, a uświadomienie tego jest podstawą edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Dekada Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju szczególnie naciskała na promowanie wartości i działania (szacunek, solidarność, aktywność i zaangażowanie) w obrębie problemów lokalnych. Rozwiązywane w sposób zrównoważony problemy lokalne (na płaszczyźnie społecznej, ekonomicznej i środowiskowej) przenieść miały się na płaszczyznę, regionu, kraju, kontynentów i całego globu.

Promując na łamach czasopisma badania różnorodności biologicznej i jej ochronę wskazano na celowość przyłączenia się w 2010 r. do obchodów Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej (*International Year for Biological Diversity*)⁸ (zeszyt nr 12/2010), proklamowanego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Jego głównymi celami były podniesienie świadomości znaczenia różnorodności biologicznej dla dobrostanu ludzi na Ziemi, powstrzymanie tendencji zmniejszania się liczby gatunków na Ziemi oraz propagowanie pozytywnych przykładów ratowania ginących gatunków. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych ustaliło także, że okres 2011-2020 jest Dekadą Bioróżnorodności ONZ (*United Nations Decade of Biodiversity*). Inicjatywa ta promuje wdrożenie strategicznego planu ochrony bioróżnorodności poprzez zachęcanie rządów państw do rozwijania i upowszechniania narodowych programów w tym zakresie.

Podkreślając konieczność stałego upowszechniania zrównoważonego rozwoju przywołano raport Milenijnej Oceny Ekosystemów (*Millenium Ecosystem Assessment*)⁹ (zeszyt nr 15/2012). Ten usystematyzowany zbiór koncepcji, ocen i faktów dotyczących ochrony przyrody i jej znaczenia dla ludzkości m.in. potwierdza wysoką rangę problemów ochrony przyrody i środowiska oraz ciągłość zainteresowania nimi społeczności międzynarodowej reprezentowanej przez ONZ i wiele innych organizacji. Pokazując nowy i głęboko humanistyczny sens badań przyrodniczych i ochrony przyrody dokument ten nie jest jednak powszechnie znany. Ludzie skupiają się głównie na własnym, coraz częściej zagrożonym bezpieczeństwie socjalnym, nie biorąc pod uwagę przyszłościowych zmian miejsca swojego życia. Raport określa działania wpływające na ogólne warunki ochrony różnorodności biologicznej, i są to [Olaczek 2006/2007]:

- zaniechanie subsydiowania intensywnych form użytkowania ekosystemów i skierowanie subsydiów na nierynkowe usługi ekosystemowe,
- zrównoważona intensyfikacja rolnictwa,
- ograniczenie czynników powodujących zmianę klimatu,
- ograniczenie konsumpcji przekraczającej warunki trwałego użytkowania,

⁸ W Polsce ogólnopolski program obchodów Międzynarodowego Roku Różnorodności Biologicznej przygotowany został przez Uniwersyteckie Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego i objęty honorowym patronatem Polskiego Komitetu ds. UNESCO

⁹ Millenium Ecosystem Assessment 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press, Washington, DC, 155 pp.; Millenium Ecosystem Assessment 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis*. World Resource Institute, Washington, DC, 100 pp

- spowolnienie tempa globalnego wzrostu wielkości nawożenia mineralnego,
- uwzględnianie środowiska przyrodniczego w ekonomii rynkowej,
- integrowanie ochrony zasobów przyrody i środowiska z planami rozwoju gospodarczego,
- przejrzystość i otwartość decyzji rządowych i sektora prywatnego wpływających na ekosystemy i różnorodność biologiczną,
- upowszechnianie wyników badań naukowych na temat użytkowania, zagrożenia i ochrony różnorodności biologicznej.

Intensyfikacja rolnictwa stwarza wiele zagrożeń dla środowiska przyrodniczego. Stąd konieczność poszukiwania takich sposobów gospodarowania, które zapewnią zharmonizowany i zgodny z prawami przyrody system rozwoju obszarów wiejskich. Możliwość taką stwarza właśnie koncepcja rozwoju społeczno-gospodarczego, określana jako zrównoważony rozwój. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich sprowadza się do wykorzystania zasobów środowiskowych, kapitału ekonomicznego i społecznego w taki sposób, aby osiągnąć i utrzymać wysoki poziom zaspokojenia ludzkich potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń. Zrównoważone rolnictwo, dbając o glebę, wodę, zasoby genowe roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich nie degraduje środowiska, jest żywotne ekologicznie i akceptowane społecznie. W zeszycie nr 11/2009 216 str., 44 prace (64 autorów) opublikowano m.in. wyniki badań prezentowanych podczas obrad konferencji naukowej „Produkcja rolnicza w aspekcie zrównoważonego rozwoju” (29-30 września 2008 r., Rzeszów). Została ona zorganizowana na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego z okazji 35-lecia Ośrodka Akademickiego Rzeszów-Zalesie; w konferencji uczestniczyło 70 osób, w tym 45 zaproszonych gości, reprezentujących 8 ośrodków akademickich w Polsce.

Na łamach czasopisma upowszechniano także wiedzę na temat znaczenia organizmów zasiedlających glebę, ze szczególnym uwzględnieniem dżdżownic Lumbriidae, zarówno pod kątem prezentacji ich zespołów w różnych ekosystemach (naturalnych i antropogenicznie zmienionych), jak i przedstawiania możliwości zastosowania biotechnologii z ich udziałem. W roku 2003 zorganizowano kolejną – piątą konferencję naukową „Ekologiczne i gospodarcze znaczenie dżdżownic”, na której zaprezentowano 20 referatów i 12 posterów. Prezentacje przygotowało 58 autorów z 15 ośrodków badawczych, których komunikaty naukowe z badań zamieszczono w zeszycie nr 4/2003; 76 stron¹⁰. Opublikowane w tym zeszycie materiały prezentowały wiele aspektów biologii dżdżownic a także proces wermikompostowania różnych materiałów organicznych, analizując cechy wytwarzanych wermikompostów i plonów roślin na nich uprawianych. I przy okazji wspomnianej konferencji szukano okazji do wyeksponowania znaczenia prowadzonych badań w kontekście edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

W wielu publikacjach ukazujących się na łamach czasopisma promowano także wiedzę na temat świadczeń ekosystemowych w oparciu o różnorodność biologiczną i upowszechniano potrzebę spowalniania tempa przekształcania zasobów (retardacja tempa życia i przekształcania zasobów przyrody).

¹⁰ Materiały kolejnych pięciu konferencji „*Ekologiczne i gospodarcze znaczenie dżdżownic*”, wydawano w poniżej zestawionych kompletach materiałów naukowych: 1994- Zeszyty Naukowe AR w Krakowie nr 292/41 /150 str.; 1996- Zeszyty Naukowe AR w Krakowie nr 310/47 /180 str.; 1998- Zeszyty Naukowe AR w Krakowie nr 334/58 / 202 str.; 2001- Zeszyty Naukowe AR w Krakowie nr 372/75 / 292 str.; 2004- Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych nr 498/ 230 str.

Czasopismo tworzone było także przy współpracy ze środowiskami nauczycielskimi, stawiając sobie za cel inspirowanie nauczycieli działających na różnych szczeblach edukacji do nowych poszukiwań i zmian, podsuwając konkretne przemyślenia i propozycje, istotne dla refleksji nad polską szkołą XXI wieku.

Część artykułów kierowana była do uczniów i nauczycieli związanych z Olimpiadą Biologiczną, podczas cyklicznych Uniwersyteckich Warsztatów Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (np. zeszyt nr 7/2006) (w sumie zorganizowano ich 14).

Intensyfikacja rolnictwa stwarza wiele zagrożeń dla środowiska przyrodniczego. Stąd konieczność poszukiwania takich sposobów gospodarowania, które zapewnią zharmonizowany i zgodny z prawami przyrody system rozwoju obszarów wiejskich. Możliwości takie stwarza właśnie koncepcja rozwoju społeczno-gospodarczego, określana jako zrównoważony rozwój.

IV. PODSUMOWANIE

Autorzy oraz zespół redakcji i rady programowej, wszyscy którzy włożyli wysiłek w utworzenie i utrzymanie czasopisma przez ponad 20 lat, mają niewątpliwy powód do satysfakcji z możliwości przekazywania wiedzy i promocji rozwoju zrównoważonego. Ich działalność związana jest także z poczuciem współodpowiedzialności za stan wiedzy i świadomości społeczeństwa. Przekazując określone informacje i idee przekazują jednocześnie określone standardy etyczne. Ponoszą więc współodpowiedzialność za realia w jakich społeczeństwo naszego kraju będzie funkcjonować w przyszłości.

Promowanie edukacji ekologicznej w społeczeństwie w każdej formie jest pracą ciągłą. Stan zagrożeń środowiska w Polsce stale się pogłębia, a jego ochrony nie zapewniają już nawet organy administracji rządowej. Wręcz odwrotnie, często zagrożenia te pogłębiają poprzez błędne decyzje nie oparte na wiedzy merytorycznej.

Nie ma obecnie możliwości efektywnego wykorzystania funkcjonowania całości systemu gospodarczego, który nie będzie opierał się na motywacjach ekonomicznych. Założenie, że gospodarka nie będzie kierowała się chęcią zysku lecz zasadą zaspokajania ludzkich potrzeb jest co prawda optymistyczne lecz obecnie wydaje się nie do końca realne. Idealizowanie natury ludzkiej, podkreślane np. przez Ericha Fromma, zmiana postaw zorientowanych z "mieć" na "być" brzmi nawet groteskowo w zastosowaniu do biednych społeczeństw. Badania przeprowadzone wśród studentów w Rzeszowie dotyczące postaw "mieć" i "być" wykazują niespójność postaw. Chociaż opowiadają się oni za postawą "być" w swoim życiu, to jednak większy społeczny prestiż pragną nadal zdobyć poprzez konsumpcję dóbr, a swoje szczęście wiążą z posiadaniem pieniędzy. Jest to więc nadal postawa "mieć" [Kostecka i in. 2010]. Ta dwoistość pragnień mogłaby być do pogodzenia w przypadku trwałego upowszechniania rozwoju zachowań związanych z retardacją przekształcania zasobów [Kostecka 2010, 2017] i zastąpieniem ich wykorzystywaniem konsumpcją materiałów odnawialnych [Raszka 2010]. Ale na to się na razie nie zanoszą! Całość wywodu sprowadza się zwykle do brutalnego wyznawania przez większość ludzi twierdzenia: aby "być" to najpierw trzeba "mieć"! [Kostecka i Mazur 2012].

Retardacja, będąca obok rozwoju zrównoważonego stałym problemem zainteresowania autorów czasopisma - o ile miałyby się powieść - musi być ujmowana holistycznie. Jako procesy samoograniczania się ludzkiej populacji, a nie wyłącznie jako hamowanie korzystania ze środowiska przyrodniczego [Kostecka 2010, Raszka 2010].

Do wszystkich ludzi dobrej woli, zaproszonych do działań na rzecz ochrony środowiska, skierowana jest także encyklika Franciszka *Laudato Si'* [Ojciec Święty Franciszek 2015], - wręcz manifest retardacji [Kasprzak i Kostecka 2015]. Politycy

i przedsiębiorcy często mówią i piszą o zrównoważonym rozwoju, uważając to za polityczną poprawność. Najczęściej mają wtedy na myśli wyłącznie wzrost gospodarczy uwzględniający w jakimś zakresie wymogi ochrony środowiska. Jeśli jednak wiążą się one z dużymi kosztami, ograniczeniem czy utratą popularności i wyborców, wtedy działania te odkładają na później, czyli nigdy się tym nie zajmą. Idea i praktyka rozwoju zrównoważonego stale przegrywają z ideą wzrostu gospodarczego. Nie musi jednak wcale tak być, bowiem możliwe jest przejście od tradycyjnego modelu działania biznesowego do postrzegania działalności gospodarczej jako środka przyspieszającego zmiany na rzecz zrównoważonego rozwoju [Kasprzak i Raszka 2017].

Cele zrównoważonego rozwoju są obecnie stałym elementem większości wielostronnych inicjatyw na całym świecie. Powstała ogromna literatura naukowa, popularno-naukowa i publicystyczna na ten temat, liczne dokumenty rządowe i ogromna ilość aktów prawnych, wydawane są specjalistyczne czasopisma naukowe, utworzono liczne stowarzyszenia, ośrodki edukacyjne, agendy różnych instytucji międzynarodowych, działają jednostki dydaktyczno-naukowe na uczelniach wyższych, samodzielne instytuty badawcze. W działania te od lat wpisuje się dokładnie, czasopismo *Polish Journal for Sustainable Development*.

BIBLIOGRAFIA

1. Kasprzak K., Raszka B. 2017. Remediacja, restytucja, retardacja i zrównoważony rozwój – analiza krytyczna. Esej. [W] G. Malina (red.) Remediacja, rekultywacja i rewitalizacja. Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych Oddział Wielkopolski. Poznań. 39-66.
2. Kasprzak K., Kostecka J. 2015. Encyklika kryzysu i nadziei. *Polish Journal for Sustainable Development*. 19. 49-60.
3. Kostecka J., Mazur A., Mazur B. 2010. Postawa "mieć" i "być" w odczuciu studentów rolnictwa i ekonomii biznesu. *Biuletyn KPZK PAN*. 242. 76-88.
4. Kostecka J. 2010. Retardacja przekształcania zasobów przyrodniczych jako element zrównoważonego rozwoju. *Biuletyn KPZK PAN*. 242. 27-49.
5. Kostecka J., Mazur B. 2012. Chosen attitudes of Polish consumers during the decade of education for sustainable development. *Inżynieria Ekologiczna*. 28. 130-143.
6. Kostecka J. 2017. Odniesienia koncepcji retardacja przekształcania zasobów przyrody do wybranych aktów prawnych w kontekście budowania zrównoważonego rozwoju i gospodarki o obiegu zamkniętym. *Inżynieria Ekologiczna*. 18. 6. 1-15.
7. Kuzior A. 2014. Dekada edukacji dla zrównoważonego rozwoju. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: organizacja i zarządzanie*. Gliwice. 72. 87-100.
8. Ojciec Święty Franciszek. 2015. Encyklika *Laudato Si'* - W trosce o wspólny dom. Kraków. 160 ss.
9. Olaczek R. 2006/ 2007. Milenijna Ocena Ekosystemów – czy nowy Raport U Thanta? [W] T.S. Olszewski, R. Afranowicz, K. Bociąg (red.) *Współczesne kierunki badań botanicznych – w 80. rocznicę urodzin Pani Profesor Hanny Piotrowskiej*. *Acta Botanica Cassubica*. Gdańsk. 6. 23-32.
10. Raszka B. 2010. Narzędzia retardacji przekształceń środowiska w gospodarce przestrzennej. *Biuletyn KPZK PAN*. 242. 109-120.
11. Rockström J., Steffen W., Noone K., Person A., Chapin S.F., Lamin E.F., Lenton T.M., Scheffer M., Folke C., Schellnhuber H.J., Nykvist B., de Wit C.A., Hughes T., van der Leeuw S., Rodhe H., Sörlin S., Synder P.K., Costanza R., Svedin U., Falkenmark M.,

- Karlberg L., Corelli R.W., Fabry V.J., Hansen J., Walker B., Liverman D., Richardson K., Crutzen P., Foley J.A. 2009. A safe operating space for humanity. *Nature*. 461. 472-475.
12. Skubała P., Kalinowska A., Pijanowska J. 2018. World Scientist's Warning to Humanity. A Second Notice. Klub Trójki. Audycja do wysłuchania: <https://www.polskieradio.pl/9/396/Artykul/2175447,Globalne-ocieplenie-Badania-i-apele-naukowcow>.
13. Zalasiewicz J., Williams M., Waters C.N. 2016. Scale and diversity of the physical techno-sphere: A geological perspective. [w] *The Anthropocene Review*. DOI: 10.1177/2053019616677743.

**"POLISH JOURNAL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT"
- 20 YEARS OF PROMOTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Summary

The article presents the history of the creation and operation of the journal under the current name of the Polish Journal for Sustainable Development. The dissemination of the concept of sustainable development was emphasized. Twenty years of publishing a scientific journal is a period long enough that some summaries and reflections are possible. The information contained in the article covers the period of over 20 years of publishing the magazine in the years 1997-2018. The aim of the study was not only to show the effort and success of all authors, editorial staff, scientific board and publishing house, but also to use the opportunity to keep the readers in mind the concept of sustainable development, a concept that still gives hope for building the welfare of Homo sapiens in the 21st century.

Key words: sustainable development, scientific journal, Scientific Papers Polish Society of Ecological Engineering and Polish Soil Science Society South-Eastern Branch in Rzeszów, Polish Journal for Sustainable Development